

MITCH ALBOM

UTORKY
S
MORRIEM

Starý muž, mladý muž
a najväčšia lekcia života

Utorky
s Morriem

Utorky s Morriem

Starý muž, mladý muž
a najväčšia
životná lekcia

Mitch Albom

Copyright © 1997, 2017, 2022 by Mitch Albom
Translation © 2025 by Bibiána Lieskovanová
Cover design © 2025 by Vladimíra Androvičová
Slovak edition © 2025, 2025 (elektronická verzia) by NOXI s. r. o.

Niektoré mená a identifikačné prvky boli zmenené
na ochranu súkromia jednotlivcov.

Všetky práva sú vyhradené. Nijaká časť tejto publikácie
sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov
ani prenášať v akejkoľvek podobe či akýmkoľvek spôsobom –
elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním, nahrávaním alebo
inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu vlastníka
autorských práv.

ISBN 978-80-8111-690-2

TÚTO KNIHU VENUJEM SVOJMU
BRATROVI PETROVI, NAJODVÁŽNEJŠIEMU
ČLOVEKU, AKÉHO POZNÁM.

Obsah

<i>PodĎakovanie</i>	9
UČEBNÝ PLÁN	13
UČIVO	17
ŠTUDENT	26
RELÁCIA	30
ZAMERANIE	37
TRIEDA	43
EVIDENCIA DOCHÁDZKY	52
PRVÝ UTOROK	
<i>ROZPRÁVAME SA O SVETE</i>	59
DRUHÝ UTOROK	
<i>ROZPRÁVAME SA O LÚTOSTI NAD SEBOU SAMÝMI</i>	66
TRETÍ UTOROK	
<i>ROZPRÁVAME SA O LÚTOSTI</i>	73
RELÁCIA, DRUHÁ ČASŤ	80
PROFESOR	84
ŠTVRTÝ UTOROK	
<i>ROZPRÁVAME SA O SMRTI</i>	91

U T O R K Y S M O R R I E M

PIATY UTOROK	
ROZPRÁVAME SA O RODINE	101
ŠIESTY UTOROK	
ROZPRÁVAME SA O EMÓCIÁCH	111
PROFESOR, DRUHÁ ČASŤ	119
SIEDMY UTOROK	
ROZPRÁVAME SA O STRACHU ZO STARNUTIA	125
ÔSMY UTOROK	
ROZPRÁVAME SA O PENIAZOCH	133
DEVIATY UTOROK	
ROZPRÁVAME SA O TOM, AKO LÁSKA NEUTÍCHA	140
DESIATY UTOROK	
ROZPRÁVAME SA O SVADBE	152
JEDENÁSTY UTOROK	
ROZPRÁVAME SA O NAŠEJ KULTÚRE	162
RELÁCIA, TRETIA ČASŤ	170
DVANÁSTY UTOROK	
ROZPRÁVAME SA O ODPUSTENÍ	174
TRINÁSTY UTOROK	
ROZPRÁVAME SA O DOKONALOM DNI	181
ŠTRNÁSTY UTOROK	
LÚČIME SA	190
PROMÓCIE	196
ZÁVER	199
DOSLOV, VYDANIE PRI PRÍLEŽITOSTI 25. VÝROČIA	204

Podakovanie

 Chcel by som sa poďakovať za obrovskú pomoc, ktorá mi bola poskytnutá pri tvorbe tejto knihy. Za spomienky, trpezlivosť a vedenie chcem poďakovať Charlotte, Robovi a Jonathanovi Schwartzovým, Mauriemu Steino-
vi, Charliemu Derberovi, Gordiemu Fellmanovi, Davidovi Schwartzovi, rabínovi Alovi Axelradovi a množstvu Morrieho priateľov a kolegov. Osobitné poďakovanie patrí aj Billovi Thomasovi, môjmu redaktorovi, za to, že sa tohto projektu zhostil so správnym citom. V neposlednom rade patrí moje uznanie Davidovi Blackovi, ktorý mi často verí viac, ako verím ja sám sebe.

Najviac sa chcem poďakovať Morriemu za to, že bol ochotný túto poslednú diplomovú prácu vypracovať spoločne. Mali ste niekedy takéhoto učiteľa?

Utorky
s Morriem

Učebný plán

 Posledný vyučovací predmet v živote môjho starého profesora prebiehal raz týždenne v jeho dome, pri okne v pracovni, odkiaľ mohol sledovať, ako malá rastlinka ibišteka zhadzuje svoje ružové lupene. Stretávali sme sa v utorky. Hodina začínala po raňajkách. Témou bol Zmysel života. Vyučovanie bolo podložené skúsenosťami.

Nedostávali ste známky, ale každý týždeň sa konali ústne skúšky. Očakávalo sa, že budete odpovedať na otázky, ale aj že budete klásť svoje vlastné. Z času na čas ste museli vykonať fyzické úlohy, ako napríklad premiestniť profesorovi hlavu na pohodlnejšie miesto na vankúši, alebo posunúť okuliare na koreň nosa. Za bozk na rozlúčku ste získali extra kredity.

Nemuseli ste mať žiadne knihy, ale preberali ste mnohé témy vrátane lásky, práce, spoločenstva, rodiny, starnutia, odpustenia a nakoniec smrti. Posledná prednáška bola krátka, obsahovala len niekoľko slov.

Namiesto promócií sa konal pohreb.

Hoci sa záverečná skúška nekonala, očakávalo sa, že vypracujete jednu dlhú prácu o tom, čo ste sa naučili. Práve ju držíte v rukách.

Posledný predmet môjho bývalého profesora navštevoval len jeden študent.

Tým študentom som bol ja.

Je neskorá jar roku 1979, horúce, lepkavé sobotné popoludnie. Stovky z nás sedia jeden vedľa druhého na drevených skladacích stoličkách zoradených na trávniku hlavného areálu kampusu. Máme na sebe modré nylonové rúcha. Netrpezlivo počívame dlhé prejavy. Keď sa ceremónia skončí, vyhodíme čiapky do vzduchu a oficiálne tak ukončíme štúdium na vysokej škole, záverečný ročník Brandeisovej univerzity v meste Waltham v štáte Massachusetts. Mnohým z nás práve padla opona za detstvom.

Krátko potom vyhladáam Morrieho Schwartza, svojho obľúbeného profesora, aby som ho predstavil rodičom. Je to malý muž, ktorý robí malé kroky, akoby ho silný vietor mohol každú chvíľu vyniesť hore do oblakov. Vo svojom obleku, špeciálne určenom na túto príležitosť, vyzerá ako kríženec biblického proroka a vianočného škriatka. Má iskrivé modrozelené oči, rednúce strieborné vlasy, ktoré mu dopadajú na čelo, veľké uši, nos do trojuholníka a chumáčce prešediveného obočia. Hoci má krivé zuby a spodné sú naklonené mierne doza-

du, akoby mu do nich niekto kedysi udrel, keď sa usmeje, máte pocit, ako by ste mu práve povedali najlepší vtip v živote.

Mojim rodičom vykladá o tom, ako som navštevoval všetky predmety, ktoré učil. Povie im: „Máte naozaj výnimočného chlapca.“ V rozpakoch sa pozriem na svoje topánky. Skôr ako odídeme, odovzdám profesorovi darček, svetlohnedú aktovku s jeho iniciálami na prednej strane. Kúpil som ju deň predtým v nákupnom centre. Nechcel som naňho zabudnúť. Možno som nechcel, aby on zabudol na mňa.

„Mitch, ty patriš medzi tých dobrých,“ povie, obdivujúc kufriček. Objíme ma. Cítim jeho tenké ruky ovíjajúce sa okolo môjho chrbta. Som vyšší ako on, preto, keď ma drží, sa cítim nesvoj, starší, akoby som bol rodič a on dieťa.

Spýta sa ma, či zostaneme v kontakte, a ja bez váhania odvetím: „Samozrejme.“

Keď ustúpi, všimnem si, že plače.

Učivo

 Rozsudok smrti prišiel v lete 1994. Pri spätnom pohľade si uvedomujem, že Morrie už dávno predtým tušil, že sa blíži niečo zlé. Pochopil to v deň, keď sa musel vzdať tanca.

Môj starý profesor bol vždy tanečník. Na hudbe nezáležalo. Rokenrol, džez, blues. Miloval každý žáner. Zavrel oči a s blaženým úsmevom na perách sa začal hýbať podľa vlastného zmyslu pre rytmus. Nie vždy to vyzeralo pôsobivo, dokonca nepotreboval tanečnú partnerku. Tancoval sám pre seba.

Každú stredu večer chodieval do kostola na Harvard Square na niečo, čo sa volalo „Tancujte zdarma“. Boli tam blikajúce svetielka a burácajúce reproduktory, Morrie sa ocital v dave, ktorý tvorili prevažne študenti, nosieval biele tričko, čierne tepláky a uterák okolo krku, a na akú hudbu hrali, na takú tancoval. Predvádzal swingový lindy hop tanec na piesne Jimiho Hendrixa. Krútil sa a vrtel, mával rukami ako dirigent na amfetamíne, až kým mu pot nezačal stekať po celom chrbte. Nikto tam ani len netušil, že je významným doktorom sociológie s dlhoročnou praxou

vysokoškolského profesora s niekoľkými uznávanými publikáciami. Mysleli si, že je to len nejaký starý blázon.

Raz si priniesol kazetu s tangom a poprosil, aby ju pustili cez reproduktory. Hneď na to sa zmocnil podlahy a tancoval sem a tam ako nejaký vášnivý milovník latina. Keď skončil, všetci mu tleskali. Vôbec by mu neprekážalo navždy ostať v tomto momente.

Tanec však ustal.

V šesťdesiatke sa u neho vyvinula astma. Začal mať problémy s dýchaním. Keď sa jedného dňa prechádzal pozdĺž rieky Charles, pre studený vietor ho začalo dusiť. Odviezli ho do nemocnice a pichli mu adrenalin.

O niekoľko rokov neskôr začal mať problémy s chôdzou. Na oslave narodenín svojho priateľa sa nevyvetliteľne potkol. Ďalší večer spadol zo schodov v divadle, čím vyľakal malý dav ľudí.

„Potrebuje ísť na vzduch!“ zakričal niekto.

Keďže mal viac ako sedemdesiat rokov, priestorom sa nieslo slovo „staroba“, zatiaľ čo mu pomohli postaviť sa na nohy. Avšak Morrie, ktorý bol vždy silnejšie napažený na svoje vnútro ako my ostatní, vedel, že sa deje niečo zlé. Išlo o niečo viac ako len starobu. Bol neustále unavený. Mal problémy so spánkom. Snívali sa mu sny o tom, že zomiera.

Objednal sa u lekárov. Bolo ich veľa. Zobrali mu krv. Vyšetřili mu moč. Do zadnej časti tela mu zaviedli son-

du a preskúmali črevá, no keď nič nenašli, jeden lekár konečne nariadil biopsiu svalu a odobral mu malý kúsok z lýtka. Z laboratórnej správy vyplynulo, že ide o neurologický problém, a Morrie musel podstúpiť ďalšiu sériu testov. V rámci jedného z nich sa musel posadiť do špeciálneho elektrického kresla, do ktorého púšťali elektrický prúd, pričom skúmali jeho neurologické reakcie.

„Musíme to preskúmať podrobnejšie,“ oznámili mu lekári, keď si prezreli jeho výsledky.

„Prečo?“ spýtal sa. „O čo ide?“

„Nie sme si istí. Vaše časy sú pomalé.“

Jeho časy sú pomalé? Čo to znamená?

Napokon sa v jeden horúci a vlhký augustový deň roku 1994 sa spolu s manželkou Charlotte vybrali do neurologickej ordinácie. Skôr, ako im lekár oznámil verdikt, požiadal ich, aby sa posadili: Morrie mal amyotrofickú laterálnu sklerózu (ALS), Lou Gehrigovu chorobu, brutálne, neľútostné ochorenie neurologického systému.

Neexistovala žiadna liečba.

„Ako som to dostal?“ spýtal sa Morrie.

Nikto nepoznal odpoveď.

„Je to smrteľné?“

„Áno.“

„Takže zomriem?“

„Áno, zomriete,“ ozval sa doktor. „Je mi to veľmi ľúto.“

S Morriem a Charlotte strávil takmer dve hodiny a trpezlivo odpovedal na všetky ich otázky. Keď odchádzali,

poskytol im niekoľko informácií o ALS a malé brožúrky, akoby si zakladali bankový účet. Vonku svietilo slnko a každý sa venoval svojim záležitostiam. Neznáma žena vložila peniaze do parkovacieho automatu. Ďalšia niesla potraviny. Charlotte sa v hlave preháňalo milión myšlienok: *Kolko času nám zostáva? Ako to zvládneme? Ako zaplatíme účty?*

Môj staručký profesor bol medzitým ohromený normálnosťou dňa okolo seba. *Nemal by sa svet zastaviť? Nevedia, čo sa mi stalo?*

Svet sa však nezastavil, vôbec si ho nevšimol, a keď slabo potiahol za kľučku na dverách auta, mal pocit, že padá do prázdna.

A teraz čo? pomyslel si.

 Zatiaľ čo môj starý profesor hľadal odpovede, choroba sa ho zmocňovala deň za dňom, týždeň za týždňom. Jedno ráno, keď cúval s autom z garáže, ledva stihol stlačiť brzdy. To bol koniec jeho šoférovania.

Keďže neustále zakopával, kúpil si vychádzkovú palicu. To bol koniec jeho slobodnej chôdze.

Predtým chodieval pravidelne plávať do YMCA, ale zistil, že sa už nedokáže sám vyzliecť, preto si najal svojho prvého domáceho opatrovateľa, študenta teológie menom Tony, ktorý mu pomáhal vojsť do bazéna

a z bazéna, do plaviek a z plaviek. Ostatní plavci v šatni predstierali, že sa nepozerajú, ale aj tak ich to lákalo. To bol koniec jeho súkromia.

Na jeseň roku 1994 Morrie navštívil kopcovitý areál Brandeis, aby tu viedol svoj posledný vysokoškolský kurz. Samozrejme, mohol to odmietnuť. Univerzita by to pochopila. Prečo by mal trpieť pred toľkými ľuďmi? Zostaň doma. Urob si poriadok vo svojich záležitostiach. Jemu však myšlienka odísť z práce ani len na um neprišla.

Namiesto toho sa došuchtal do triedy, ktorá bola jeho domovom viac ako tridsať rokov. Pre palicu mu chvíľu trvalo, kým sa dostal k stoličke. Sadol si, zložil si okuliare z nosa a zahľadel sa na mladé tváre, ktoré mu pohľad mlčky oplácali.

„Drahí priatelia, predpokladám, že všetci ste tu kvôli hodine sociálnej psychológie. Tento predmet učím už dvadsať rokov a po prvýkrát musím uznať, že jeho absolvovanie je spojené s rizikom, pretože mám smrteľnú chorobu. Možno sa nedožijem konca semestra.“

„Ak to budete považovať za problém, pochopím, ak sa tu už neobjavíte.“

Usmial sa.

A to bol koniec jeho tajomstva.

 ALS je ako zapálená sviečka: roztopí vaše nervy a z tela zostane len hromádka vosku. Často začína

na nohách a šplhá sa nahor. Stratíte kontrolu nad stehennými svalmi, takže nedokážete stáť. Stratíte kontrolu nad svalmi trupu, takže nedokážete sedieť rovno. Na konci, ak ešte žijete, dýchate cez hadičku v diere v hrdle, zatiaľ čo vaša duša, dokonale prebudená, je uväznená v bezvládnej šupke, možno dokáže zažmurkať alebo vyplaziť jazyk, no celé to pôsobí ako zo sci-fi filmu, človek je zamrznutý vo vlastnom tele. Trvá to najviac päť rokov odo dňa, keď sa u vás vyvinie.

Morrieho lekári odhadovali, že mu zostávajú dva roky.

On však vedel, že to nebude trvať ani tolko.

Môj starý profesor však urobil zásadné rozhodnutie, ktoré začal rozvíjať v deň, keď vyšiel z ordinácie s damoklovým mečom visiacim nad hlavou. *Mám jednoducho zvädnúť a zmiznúť, alebo čo najlepšie využiť čas, ktorý mi zostáva?* pýtal sa sám seba.

Nechcel chradnúť. Nechcel sa hanbiť za zomieranie.

Namiesto toho sa smrť stala jeho posledným projektom, stredobodom jeho dní. Keďže každý raz zomrie, jeho smrť by mala aspoň nejaký význam, však? Mohol by sa stať výskumom. Ľudskou učebnicou. *Pozorujte ma, ako pomaly a trpezlivo umieram. Sledujte, čo sa so mnou deje. Učte sa so mnou.*

Balansoval na poslednom moste medzi životom a smrťou a zároveň chcel o tejto ceste rozprávať.